

Recunoașterea și evaluarea deprecierei activelor – influențe asupra situațiilor financiare

■

Victoria Bogdan

Lector universitar doctor

Dorina Popa

Lector universitar doctor

Universitatea din Oradea

Abstract. *Our demarche is focused on understanding the accounting regulation process in Romania in order to accorde with the European Union Accounting Directives and the IAS/IFRS standards. In our essay we want to describe the Romanian solution adopted by the regulator concerning the active depreciation.*

Key words: evaluation; depreciation; financial indicators; accounting regulation process; provisions.

■

Evaluarea activelor și a datoriilor, cu ocazia inventarierii, se face la valoarea actuală a fiecărui element, denumită și valoare de inventar, stabilită în funcție de utilitatea bunului, starea acestuia și prețul pieței.

Pentru diferențele constatate în minus între valoarea de inventar și valoarea de intrare a elementelor de activ se înregistrează în contabilitate pe seama amortizării, în cazul în care deprecierea este ireversibilă sau se constituie un provizion pentru depreciere, atunci când deprecierea este reversibilă.

Provizioanele pentru depreciere intervin de regulă în cazul structurilor neamortizabile. Ele se delimitează ca echivalent al deprecierei valorii activelor imobilizărilor neamortizabile. Mărimea lor se determină, în principiu, pe baza relației:

$$\begin{array}{r} \text{Deprecierea} \\ \text{constată la} \\ \text{inventar în} \\ \text{exercițiul N} \end{array} = \begin{array}{r} \text{Valoarea} \\ \text{contabilă de} \\ \text{intrare} \end{array} - \begin{array}{r} \text{Valoarea de} \\ \text{inventar} \\ \text{estimată cu} \\ \text{ocazia} \\ \text{inventarierii} \end{array}$$

Contabilitatea provizioanelor pentru deprecierea imobilizărilor se nuanțează în cazul activelor amortizabile. În principiu, pentru această structură bilanțieră nu operează

provizioanele pentru depreciere, care sunt efect al deprecierei reversibile.

Totuși, așa cum se arată în IAS 16, „Imobilizări corporale”, dacă utilitatea unui bun sau a unui grup de bunuri este definitiv modificată ca urmare a unei deteriorări sau a uzurii morale, valoarea sa actuală poate deveni inferioară valorii sale nete contabile. În aceste cazuri, valoarea netă contabilă este adusă la valoarea actuală, diferența fiind înregistrată imediat în rezultate.

O interpretare mai nuanțată rezultă din modelul contabil francez, conform căruia:

- a) dacă deprecierea este ireversibilă sau judecată definitiv, se procedează la modificarea planului de amortizare, înregistrându-se un supliment de amortizare;
- b) dacă deprecierea este reversibilă sau nu este judecată definitivă, se constituie un provizion pentru depreciere.

Folosirea conturilor de provizioane pentru depreciere ridică problema reluării provizioanelor. Pentru sincronizare cu metoda ajustării valorii, provizionul trebuie reluat la data bilanțului, în toate cazurile în care se constată că valoarea recuperabilă a activului depreciat în perioadele anterioare a crescut. De asemenea, un

provizion recunoscut pentru activele imobilizate amortizabile trebuie, în fiecare exercițiu financiar, să fie alocat rațional, similar amortizării, pe durata de viață utilă rămasă până la ieșire. De fiecare dată, la recunoașterea sau reluarea unei pierderi din depreciere, provizionul activului trebuie ajustat pentru perioadele contabile viitoare, fără a aștepta ieșirea activului.

1. Metodologia recunoașterii și a derecunoașterii deprecierei unui activ în contabilitatea românească

Reglementările contabile aplicabile înainte de 1 ianuarie 2006, este vorba despre *Ordinul nr. 94/2001 și, respectiv, Ordinul nr. 306/2002*, permiteau, de regulă, recunoașterea și, implicit, contabilizarea deprecierei unui activ, ca urmare a aplicării regulilor de evaluare la data închiderii unui exercițiu financiar. Prin urmare, diferențele constatate în minus între valoarea de inventar stabilită la inventariere și valoarea netă contabilă a activelor se înregistrează sub forma provizioanelor pentru depreciere, atunci când deprecierea nu are un caracter definitiv, ea fiind de natură reversibilă, adică temporară.

De asemenea, ar fi de amintit că activele necurente, în general imobilizările, sunt prezentate în bilanț la cost mai puțin amortizarea cumulată și provizioanele constituite pentru depreciere temporară ale acestora, iar activele circulante sunt înregistrate și prezentate în bilanț la cea mai mică valoare dintre cost și valoarea realizabilă netă.

În condițiile în care provizionul constituit pentru deprecierea activelor imobilizate sau circulante, după caz, devine total sau parțial fără obiect, întrucât motivele care au dus la constituirea acestuia au încetat să mai existe într-o anumită măsură, atunci acesta trebuie reluat în mod corespunzător la venituri.

Ordinul nr. 94/2001 mai menționează că ajustarea pentru diminuarea valorii activelor se efectuează în funcție de intenția întreprinderii de a păstra activul în scopul utilizării sau neutilizării sale în producție. Dacă întreprinderea intenționează să utilizeze activul în procesul de producție, ajustarea pentru diminuarea valorii activelor este calculată prin compararea valorii de recuperare prin utilizare cu valoarea contabilă. Dacă întreprinderea nu intenționează să utilizeze activul în procesul de producție, ajustarea pentru diminuarea valorii activelor se calculează prin compararea valorii realizabile nete cu valoarea contabilă, în conformitate cu prevederile IAS 36.

Totodată în *Notele explicative* ale situațiilor financiare întocmite de întreprindere o secțiune este dedicată provizioanelor pentru depreciere, prezentând valoarea provizioanelor constituite la începutul perioadei, creșterile și diminuările din cursul perioadei, pe structura activelor cuprinse în bilanțul firmei.

În mod concret, reglementările contabile aplicabile în practica contabilă a întreprinderilor românești înainte de 1 ianuarie 2006 recunosc două categorii de provizioane:

- provizioanele pentru riscuri și cheltuieli;
- provizioanele pentru deprecierea activelor și datorilor.

Odată cu aprobarea *Ordinului nr. 1752/2005* și implementarea sa, sunt calificate și recunoscute ca provizioane în contabilitatea românească numai provizioanele pentru riscuri și cheltuieli, pentru deprecierea determinate, de regulă, pentru activele întreprinderii constatându-se ajustări de valoare. În consecință, această soluție adoptată nu numai că este în conformitate cu Directivele contabile europene, ci ne apropie și mai mult de litera și spiritul IAS, care recunosc numai provizioanele pentru riscuri și cheltuieli.

Prin urmare, este limpede că un provizion este o datorie cu o valoare sau exigibilitate incertă, care poate fi recunoscut în contabilitate dacă și numai dacă:

- întreprinderea are o obligație curentă sau actuală generată de un eveniment anterior;
- este probabil ca o ieșire de resurse să fie necesară pentru a onora obligația respectivă;
- poate să fie realizată o estimare credibilă a valorii obligației.

De asemenea, valoarea recunoscută ca provizion trebuie să constituie cea mai bună estimare la data bilanțului a costurilor necesare stingerii obligației curente.

2. Testul de depreciere a activelor – după prevederile IAS 36 revizuit

IAS 36 „Deprecierea activelor”, revizuit în anul 2004, stipulează că se recunoaște *o depreciere a unui activ atunci când valoarea contabilă a unui activ este mai mare decât valoarea sa recuperabilă*.

Valoarea contabilă este valoarea la care un activ este contabilizat în bilanț, după deducerea amortizării cumulate și tuturor pierderilor de valoare înregistrate la acest activ.

Valoarea recuperabilă este cea mai mare valoare dintre valoarea justă netă a activului și valoarea sa de utilitate sau de utilizare. Mergând mai departe cu raționamentul și explicațiile, valoarea justă netă este prețul net de vânzare al activului, adică suma care poate fi obținută din vânzarea unui activ, cu ocazia unei tranzacții, în condiții de concurență normală, între părți bine informate și care își dau acordul, din care sunt deduse costurile aferente vânzării.

Valoarea de utilitate este o valoare actualizată a fluxurilor viitoare de trezorerie așteptate și generate de utilizarea continuă a activului și de cesiunea sa la sfârșitul duratei sale de utilizare. Pentru estimarea fluxurilor de trezorerie se va ține cont de cele mai recente bugete

întocmite de conducerea întreprinderii. Se precizează însă că pentru perioade mai mari de 5 ani ar fi adecvat să se utilizeze o rată stabilă sau descrescătoare în determinarea fluxurilor. IAS recomandă, dar nu impune prudența. Nu se pot include în calculul valorii de utilitate următoarele fluxuri:

- cele generate de activitatea de investiții;
- cele generate de activitatea de finanțare;
- cele generate de activitatea de restructurare în care întreprinderea nu este încă angajată; și
- cele generate de impozitul pe profit.

La calculul valorii de utilitate este utilizată o rată de actualizare care este rata de randament pe care ar pretinde-o un investitor dacă ar face un plasament ce ar genera fluxuri de aceeași mărime, cu aceleași scadențe și cu aceleași riscuri.

Un model de efectuare a unui test de depreciere se poate prezenta astfel:

Se cunosc următoarele informații privind un activ:

în u.m.				
Valoarea justă netă	Valoarea de utilitate	Valoarea recuperabilă	Valoarea contabilă	Mențiuni
200.000	275.000	275.000	250.000	Nu există depreciere
200.000	238.000	238.000	250.000	Există o depreciere de 12.000 u.m., prin contabilizarea acesteia valoarea contabilă devine 238.000 u.m.
230.000	225.000	230.000	250.000	Există o depreciere de 20.000 u.m., prin contabilizarea căreia valoarea contabilă devine 230.000 u.m.

Testul de depreciere prezentat anterior se efectuează doar pentru acele active pentru care există indicii că au pierdut din valoare. Aceste indicii se referă la schimbările importante care au survenit în mediul tehnologic, la uzura morală a activelor sau la modificări ale ratei dobânzii pe piață. Totuși, IAS 36 revizuit precizează că există trei categorii de imobilizări pentru care se efectuează testul de depreciere cel puțin o dată pe an, indiferent că există sau nu indicii de depreciere:

- fondul comercial;
- imobilizările necorporale în curs;
- imobilizările necorporale cu durată de utilizare nedeterminată.

Deprecierile constatate reprezintă cheltuieli ale exercițiului curent. Excepție de la contabilizarea deprecierei pe seama cheltuielilor se face în cazul imobilizărilor anterior reevaluate, pentru care se înregistrează o reevaluare negativă.

Când este imposibil să se determine valoarea recuperabilă a unui activ, se convine să se identifice *unitatea generatoare de trezorerie* la care aceasta se atașează.

Unitatea generatoare de trezorerie este cel mai mic grup de active legate care generează intrări de trezorerie ce sunt în mod evident independente de fluxurile de trezorerie provenind din alte active sau grupuri de active. Deprecierea care afectează o UGT este imputată cu prioritate fondului comercial, iar contrar altor active această depreciere este ireversibilă.

3. Tratatul fiscal al ajustărilor pentru deprecierea de valoare

Din punct de vedere fiscal, ajustările de valoare se împart în două categorii:

- *ajustări deductibile fiscal*, care presupun dreptul de deducere din rezultatul exercițiului a cheltuielilor aferente constituirii acestora. În această situație, societățile beneficiază de o amânare a impozitului pe profit, deoarece acesta se calculează și se plătește numai în momentul trecerii la venituri. În cazul în care se constituie ajustări deductibile fiscale, societățile își diminuează rezultatul exercițiului cu valoarea ajustării și, ca atare, obligațiile fiscale față de buget se reduc. În momentul diminuării sau anulării ajustării de valoare prin preluarea acesteia la venituri, crește rezultatul exercițiului, dar efectul financiar al impozitului pe profit amânat este mult mai benefic pentru societate, deoarece în toată această perioadă s-a realizat o autofinanțare temporară, prin reținerea unor sume la dispoziția societății, a căror exigibilitate se amână;
- *ajustări nedeductibile fiscal*, care impun trecerea cheltuielilor aferente constituirii lor în categoria cheltuielilor nedeductibile la calculul rezultatului exercițiului, situație aparent deloc încurajatoare, deoarece societatea trebuie să plătească un impozit suplimentar aferent valorii provizioanelor. Dar luând în considerare că veniturile obținute din diminuarea sau anularea provizioanelor sunt neimpozabile, neexistând o dublă impozitare, reținerile manifestate în constituirea lor nu sunt justificate.

Delimitarea fiscală, în general, stă la baza atractivității înregistrării ajustărilor de către societăți, dar aceasta nu trebuie să constituie un criteriu hotărâtor, deoarece realizarea obiectivului de imagine fidelă pe care trebuie să o ofere contabilitatea impune respectarea tuturor principiilor contabile și deci și înregistrarea pierderilor de valoare suferite de active, indiferent dacă sunt deductibile sau nu. Astfel, la întocmirea situațiilor financiare anuale se

va acorda prioritate regulilor contabile, iar la determinarea rezultatului impozabil (fiscal) se va ține seama de regulile fiscale.

Această deductibilitate poate să fie diferită sau identică în diverse țări, în funcție de politica fiscală a fiecăreia. Politica fiscală este esențială în sprijinirea creșterii economice, iar regimul fiscal reprezintă un element-cheie în atragerea investitorilor străini și, implicit, în dezvoltarea economică a unei țări. De aceea, armonizarea legislației fiscale în Uniunea Europeană va fi de un interes deosebit pentru toate statele membre, deoarece ea presupune armonizarea pe trei niveluri: armonizarea impozitelor aplicate companiilor din regiune; armonizarea modului în care companiile calculează impozitele corporatiste (armonizarea modalităților de calcul al obligațiilor fiscale de către companii), instituirea unei cote minime de impunere.

4. Recunoașterea, evaluarea și reflectarea în situațiile financiare a deprecierei activelor din perspectivă națională și internațională

Am arătat deja divergențele de definiție între provizioanele pentru deprecierea activelor, ajustările pentru depreciere și, respectiv, pierderile de valoare, dar totuși, la prima vedere, efectul bilanțier al acestora este același: reducerea valorii contabile a activelor. La o analiză mai atentă și minuțioasă descoperim diferențele.

Deprecierea de valoare, în accepțiunea IAS 36, se referă de regulă la o deteriorare a valorii unui activ, deteriorare care are puține șanse de a dispărea în viitor, cauzată de uzura morală, condiții nefavorabile de pe piață etc. Pentru a determina pierderea de valoare, trebuia întâi estimată valoarea recuperabilă a activului și, implicit, estimate prețul net de vânzare și valoarea de utilitate.

Provizioanele pentru depreciere sunt evaluate la inventariere, ca diferență dintre valoarea contabilă a respectivului activ și valoarea sa de inventar (valoarea de utilitate). Această din urmă valoare se determină pe baza valorii de piață și a utilității bunului pentru întreprindere. Problema este cum se estimează matematic această utilitate, pentru că un activ poate fi util și în N și în N+1, numai că în N+1 poate că este mai puțin util în termeni reali decât în anul precedent.

Din punct de vedere contabil, constituirea unui provizion de depreciere presupune debitarea unui cont de cheltuieli și creditarea altui cont de provizioane pentru depreciere, clasificate în funcție de natura activului.

Pierderea de valoare, în accepțiunea IAS, trebuie întâi localizată în timp. Numai dacă există indicii interne sau externe, întreprinderea va trece la testarea activului pentru depreciere. Raționamentul profesional va stabili care este pragul de semnificație pentru considerarea deprecierei unui activ; prin urmare, nu orice diminuare de

valoare va fi analizată, ci numai cele considerate semnificative.

Din punct de vedere contabil, înregistrarea deprecierei de valoare generează debitarea unui cont de cheltuieli și creditarea contului de activ. Respectivul activ depreciat va apărea la noua valoare nu numai în bilanț, ci și în evidențele primare și vor fi eventual revizuite durata de viață rămasă, valoarea reziduală și metoda de amortizare.

O altă diferențiere este legată de anularea deprecierei. În cazul provizioanelor anularea se face atunci când valoarea de inventar este mai mare decât cea de intrare sau mai mare decât valoarea de inventar din anul trecut și se contabilizează pe seama veniturilor.

Anularea deprecierei de valoare, în accepțiunea IAS, se face atunci când valoarea recuperabilă crește față de valorile anilor precedenți, însă această creștere nu trebuie să depășească valoarea contabilă netă la data respectivă, dacă deprecierea nu ar fi fost înregistrată, iar contabilizarea presupune o înregistrare inversă decât cea efectuată pentru a consemna deprecierea activului.

Analiza comparativă a situațiilor financiare se prezintă astfel:

Recunoașterea deprecierei prin ajustarea conturilor de active	Metoda provizioanelor pentru depreciere
În bilanțul contabil și bilanțul financiar, se diminuează valoarea activelor imobilizate prezentate la valoarea netă.	În bilanțul contabil și bilanțul financiar, se diminuează valoarea activelor imobilizate prezentate la valoarea netă.
În bilanțul funcțional, valoarea activelor imobilizate se diminuează cu deprecierea recunoscută.	În bilanțul funcțional, elementele fiind înregistrate la valoarea lor brută, provizioanele constituite nu afectează valoarea de înregistrare a activelor imobilizate.
În <i>contul de profit și pierdere</i> cresc cheltuielile privind ajustarea valorii imobilizărilor corporale, diminuându-se rezultatul brut al exercițiului, impozitul pe profit în cazul provizioanelor deductibile fiscal, implicit rezultatul net.	În <i>contul de profit și pierdere</i> cresc cheltuielile privind ajustarea valorii imobilizărilor corporale, diminuându-se rezultatul brut al exercițiului, impozitul pe profit în cazul provizioanelor deductibile fiscal, implicit rezultatul net.

Calculul diferiților indicatori financiari ai activelor va genera, de asemenea, rezultate diferite prin utilizarea provizioanelor pentru depreciere, a ajustărilor pentru depreciere și prin utilizarea deprecierei de valoare. Prin urmare, calculul indicatorilor de profitabilitate și viteza de rotație a activelor va conduce la alte valori. Implicațiile sunt însă și mai complexe deoarece cu ajutorul provizioanelor, dar și al ajustărilor pentru depreciere se poate ține o evidență distinctă, separată a pierderilor de valoare, pe când în varianta anglo-saxonă acest lucru oricum se pierde, având în vedere faptul că este afectat în mod activul depreciat.

Pentru a ilustra cele prezentate mai sus, considerăm următorul exemplu:

În cursul exercițiului financiar N s-a achiziționat un teren în valoare de 100.000 um. La închiderea exercițiului financiar N+2 există indicii că terenul s-a depreciat.

Valoarea se recuperabilă (valoarea de utilitate) este estimată la 90.000 um.

Contabilizare după Ordinul nr. 94/2001 și Ordinul nr. 306/2002:

La 31.12. N+2:	Valoarea contabilă a terenului	=	100.000 um
	Valoarea recuperabilă	=	90.000 um
	Depreciere	=	10.000 um
6813	=	2911	10.000
„Cheltuieli de exploatare privind provizioanele pentru deprecierea imobilizărilor”		Provizioane pentru deprecierea terenurilor și amenajărilor de terenuri”	

Contabilizare după Ordinul nr. 1752/2005:

6813	=	2911	10.000
„Cheltuieli de exploatare privind ajustările pentru deprecierea terenurilor		„Ajustări pentru deprecierea terenurilor și amenajărilor de terenuri”	

Contabilizare după IAS 36 și practica anglo-saxonă:

Cheltuieli privind deprecierea terenurilor	=	Terenuri	10.000

Notă! Presupunem că cifra de afaceri realizată de întreprindere în N+2 este de CA = 85.546 um, valoarea activelor circulante Ac = 80.000 um, rezultatul brut Rb 45.000 um fără constituirea de provizioane, respectiv 35.000 um cu constituirea de provizioane.

Indicatorul viteza de rotație a activelor imobilizate (vr_{Ai}) va avea valori diferite:

■ După Ordinul nr. 94/2001, Ordinul nr. 306/2002 și Ordinul nr. 1752/2005 (analiza pe baza bilanțului funcțional, utilizându-se valorile brute ale activelor imobilizate):

$$vr_{Ai} = \frac{CA}{Ai} = \frac{85.546}{100.000} = 0,85$$

■ După IAS 36 și practica anglo-saxonă, precum și în cazul utilizării valorilor nete ale activelor imobilizate din bilanțul contabil sau financiar:

$$vr_{Ai} = \frac{CA}{Ai} = \frac{85.546}{90.000} = 0,95$$

Rata rentabilității economice, determinată ca raport între rezultatul brut și activul total, înregistrează de asemenea valori diferite:

■ După Ordinul nr. 94/2001, Ordinul nr. 306/2002 și Ordinul nr. 1752/2005 (analiza pe baza bilanțului funcțional, utilizându-se valorile brute ale activelor imobilizate):

$$re = \frac{Rb}{At} \times 100 = \frac{35.000}{100.000 + 80.000} \times 100 = \frac{35.000}{180.000} = 19,44\%$$

■ După IAS 36 și practica anglo-saxonă, precum și în cazul utilizării valorilor nete ale activelor imobilizate din bilanțul contabil sau financiar:

$$re = \frac{Rb}{At} \times 100 = \frac{35.000}{90.000 + 80.000} \times 100 = \frac{35.000}{170.000} = 20,59\%$$

Considerăm varianta propusă de IAS 36 și practica anglo-saxonă de contabilizare a deprecierei activelor mai potrivită din perspectiva apropierei de realitatea economică, dar și din perspectiva calculului indicatorilor financiari, dar opinăm că și varianta continentală are aspecte bune, chiar foarte bune, cum este partea referitoare la notele explicative care alocă provizioanelor pentru depreciere sau ajustărilor o secțiune distinctă.

În concluzie, înregistrarea ajustărilor de valoare a activelor reprezintă un instrument esențial al managementului financiar al companiilor, datorită rolului important pe care îl au în întărirea situației financiare și în reducerea vulnerabilității acestora în fața diferiților factori de risc inerenti economiei de piață.

Bibliografie

Dutescu, Adriana (2001). *Ghid pentru înțelegerea și aplicarea Standardelor Internaționale de Contabilitate*, Editura CECCAR, București

Feleagă, N., Malciu, Liliana (2004). *Recunoaștere, evaluare și estimare în contabilitatea internațională*, Editura CECCAR, București

Colectiv de autori (2004). *Ghid pentru înțelegerea și aplicarea Standardelor Internaționale de Contabilitate – IAS 36 „Deprecierea activelor”*, Editura CECCAR, București

*** O.M.F.P. nr. 94/2001 privind aprobarea reglementărilor

contabile armonizate cu directivele europene și cu Standardele Internaționale de Contabilitate

*** O.M.F.P. nr. 306/2002 privind aprobarea reglementărilor contabile simplificate armonizate cu directivele europene

*** O.M.F.P. nr. 1752/2005 privind aprobarea reglementărilor contabile conforme cu Directivele europene

www.iasplus.com

www.mazars.com

www.iasb.org.uk